

Таким чином, суддівський розсуд як зловживання правом представляє собою особливий вид правової поведінки з призначення міри покарання, яка хоча і здійснюється у передбачених кримінальним законом межах, однак суперечить принципам кримінального права, меті покарання, а тому завдає шкоди суб'єктам права, охоронюваним законом відносинам. Кримінально-правова ха-

рактеристика суддівського розсуду можлива лише через категорії правомірної поведінки і зловживання правом. Протиправна (злочинна поведінка) не є характеристикою суддівського розсуду при призначенні покарання, оскільки останній існує виключно у правових межах, а злочинна поведінка порушує конкретні нормативні приписи і є проявом суддівського свавілля, беззаконності тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рогач О. Я. Зловживання правом як результат розсуду в праві / О. Я. Рогач // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 760–765.
2. Агарков М. М. Проблема зловживання правом / М. М. Агарков // Известия АН СРСР. – 1946. – № 6. – С. 424–436.
3. Рубашенко М. Зловживання правом як загальноправова категорія : допустимість, сутність, кваліфікація / М. Рубашенко // Юридичний журнал. – 2010. – № 12. – С. 42–51.
4. Волков А. В. Злоупотребление гражданскими правами : проблемы теории и практики : автореф. дис. ... на соискание уч. степени докт. юрид. наук по спец. : 12.00.03 «гражданское право ; предпринимательское право ; семейное право ; международное частное право» / А. В. Волков. – Москва, 2010. – 53 с.
5. Малиновский А. А. Злоупотребление субъективным правом (Теоретико-правовое исследование) / А. А. Малиновский. – М. : Юрлитинформ, 2007. – 352 с.
6. Крусс В. И. Теория конституционного правоупотребления / В. И. Крусс. – М. : Норма, 2007. – 752 с.
7. Малиновский А. А. Злоупотребление правом / А. А. Малиновский // Общая теория государства и права : Академический курс : В 3 т. Т. 3 / Отв. ред. М. Н. Марченко. – М. : Зерцало-М, 2007. – 518 с.
8. Текаев А. Ф. Злоупотребление правом / А. Ф. Текаев // Проблемы реализации права : Межвуз. сб. науч. тр. / Отв. ред. А. Ф. Черданцев. – Свердловск, 1990. – С. 113–115.
9. Бару М. И. О ст. 1 Гражданского кодекса / М. И. Бару // Советское государство и право. – 1958. – № 12. – С. 118–123.
10. Скакун О. Ф. Теория держави і права : Підручник. 2-е вид. [текст] / О. Ф. Скакун / Пер. з рос. – Харків : Консум, 2005. – 656 с.
11. Наумов А. Е. Злоупотребление правом : юридическая природа явления / А. Е. Наумов // Вестник Московского университета. Серия 11. Право. – 2009. – № 6. – С. 102–108.
12. Барак А. Судейское усмотрение / А. Барак / Пер. с англ. А. Ю. Лисин. – М. : Изд-во НОРМА, 1999. – 246 с.
13. Абушенко Д. Б. Судебное усмотрение в гражданском и арбитражном процессе / Д. Б. Абушенко. – М. : Норма, 2000. – 176 с.
14. Туляков В. А. Виктимология : социальные и криминологические проблемы / В. А. Туляков. – Одесса : Юридична література, 2000. – 336 с.
15. Францифоров Ю. В. Противоречия в уголовном судопроизводстве, связанные с правоприменительными ошибками / Ю. Ф. Францифоров // Следователь. – 2005. – № 2. – С. 27–32.

УДК 351.862.82

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ

Мосяженко В.Ю.,
здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Донецький юридичний інститут МВС України

У статті проведено теоретичний аналіз законодавчих та нормативно-правових актів, які регламентують діяльність оперативних підрозділів ОВС з метою запобігання та виявлення злочинів у сфері суспільної моралі. Були визначені проблемні питання з правової регламентації діяльності оперативних підрозділів ОВС та запропоновані шляхи їх вирішення.

Ключові слова: суспільна мораль, закон, нормативно-правовий акт, оперативні підрозділи ОВС, взаємодія, оперативно-розшукові заходи.

Мосяженко В.Ю. / ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОПЕРАТИВНЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ОВД ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ В СФЕРЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ МОРАЛИ / Донецкий юридический институт МВД Украины, Украина

В статье проведен теоретический анализ законодательных и нормативно-правовых актов, регламентирующих деятельность оперативных подразделений ОВД с целью предотвращения и выявления преступлений в сфере общественной морали. Определены проблемные вопросы правовой регламентации деятельности оперативных подразделений ОВД и предложены пути их решения

Ключевые слова: общественная мораль, закон, нормативно-правовой акт, оперативные подразделения ОВД, взаимодействие, оперативно-розыскные мероприятия.

Mosyazhenko V.Y. / LEGAL FOUNDATION OF ACTIVITIES OPERATIONAL UNITS ATTS TO COUNTER CRIMES IN THE SPHERE OF PUBLIC MORALITY / Donetsk Law Institute of the Ministry of Interior of Ukraine, Ukraine

In this article we do the theoretical analysis of legislative and normative-legal acts regulating the activities of operational units of the interior Ministry with the purpose of prevention and detection of crimes in the sphere of public morality. We identified problematic issues of legal regulation of activity of operational units and offer solutions.

The purpose of this paper is theoretical analysis of the current state legislative and regulatory support for operational police units to prevent and detect crimes in the area of public morals.

Object is a legislative and regulatory acts governing the implementation of operational police units of measures aimed at preventing and detecting crime in public morality. The subject of research is legal principles of operational units to combat crime police in the area of public morals.

The author notes that to date no clear mechanism has licensing circulation sexual or erotic nature, including the state can not properly regulate and control the circulation of printed matter that adversely affect public morality.

Legislative gaps between the Law of Ukraine «On Protection of Public Morality» and the Law of Ukraine «On licensing certain types of activities» on a common interpretation issues related to the licensing and registration of specialized media sexual or erotic nature. In addition, circulation and distribution of foreign print and electronic publications require improvements in the legal accounting requirements of current legislation on protection of public morals.

Put forward the thesis that the Law of Ukraine «On Protection of Public Morality» is not clearly defined concept of «pornography», which was created with the participation of the child or using his image to spread through information and computer systems offering or making available child pornography through information and communication systems, purchase, exchange and possession of child pornography through a computer system for oneself or for another person and so on. It is therefore necessary legislative regulation of the provisions of the above legislation.

Key words: public moral, law, legal act, operational units of militia, interaction, operational-investigative activities.

У відповідності до Конституції України найвищою соціальною цінністю визначена людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека [1]. Але останнім часом в Україні розвиваються негативні процеси в духовній сфері, деформуються моральні засади суспільства. Цьому сприяють пропаганда порнографії, жорстокості, бездуховності, насильства, послаблення виховної роботи з боку органів виконавчої влади, закладів освіти і культури. Окрім того, розповсюджується небезпечна інформація в мережі Інтернет у зв'язку із загальною комп'ютеризацією та спрощенням контролю за доступом в Інтернет усіх верств населення. Одним із видів небезпечної інформації є інформація, що містить культ насильства, жорстокості та порнографії. Саме тому одним з актуальних напрямків, направлених на дотримання прав людини є законодавче та нормативно-правове забезпечення попередження та виявлення злочинів у сфері суспільної моралі оперативними підрозділами ОВС у взаємодії з іншими підрозділами і службами ОВС.

Означені аспекти і визначають актуальність даного дослідження та необхідність теоретичного обґрунтування правових засад діяльності оперативних підрозділів ОВС з протидії злочинам у сфері суспільної моралі.

Метою статті є проведення теоретичного аналізу сучасного стану законодавчого та нормативно-правового забезпечення діяльності оперативних підрозділів ОВС із запобігання та виявлення злочинів у сфері суспільної моралі. Об'єктом дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, які регламентують здійснення оперативними підрозділами ОВС заходів, направлених на запобігання та виявлення злочинів у сфері суспільної моралі. Предметом дослідження є правові засади діяльності оперативних підрозділів ОВС з протидії злочинам у сфері суспільної моралі.

Зазначаємо, що за часів незалежності України проблеми суспільної моралі були присвячені теоретичні розробки в працях Вариводи В. І., Гайворонського Є. П., Єлманової О. М., Зозулі Є. В., Іванова В. Ф., Копиляна В. А., Кременовської І. В., Кузнецова В. В., Лихової С. Я., Негодченка О. В., Пономаренко Л. В., Припхан І. І., Сердюка П. П., Фурмана А. В., Хавронюка М. І., Шерстюка В. М., Шимона С. І. та інших. В свою чергу правова регламентація оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів ОВС залишається актуальним завданням. Воно вимагає постійної уваги наукових і практичних працівників. Саме тому, для досягнення мети даного дослідження нами поставлені наступні завдання:

- провести аналіз законодавчих та нормативно-правових актів, які регламентують діяльність оперативних підрозділів ОВС, направлену на протидію злочинам у сфері суспільної моралі;

- на підставі аналізу визначити існуючі прогалини, які негативно впливають на ефективність діяльності оперативних підрозділів ОВС;

- теоретично обґрунтувати необхідність внесення змін та доповнень у законодавчі та нормативно-правові акти з метою підвищення ефективності протидії даному виду злочинів.

Слід зазначити, що на сучасному етапі оперативно-розшукова діяльність ґрунтується на широкій правовій базі, яка досліджується різними науковцями. Такі вчені як О. Ф. Долженков, А. Ф. Думко та І. П. Козаченко правову основу оперативно-розшукової діяльності ОВС поділяють на три групи: законні; підзаконні нормативні акти; відомчі акти Міністерства внутрішніх справ України та інших правоохоронних органів [2, с. 31].

В свою чергу І. Р. Шинкаренко пропонує свій поділ правових засад організації оперативно-розшукової діяльності на:

- а) законодавчі акти, до яких відносить правові засади діяльності усіх органів державної влади, сутність опера-

тивно-розшукової діяльності; правові основи за окремими напрямками боротьби зі злочинністю;

- б) нормативні акти, до яких відносить загальні положення оперативно-розшукової діяльності ОВС, завдання та компетенцію оперативних підрозділів щодо протидії злочинності, регламентацію проведення окремих оперативно-розшукових заходів;

- в) міжнародно-правові договори [3, с. 24].

Тому, керуючись запропонованими класифікаціями, проведемо аналіз правових засад, які регламентують організацію і тактику протидії злочинам у сфері суспільної моралі. Зазначаємо, що під час виконання службових обов'язків працівники оперативних підрозділів ОВС повинні діяти за принципом «дозволено діяти так як це регламентовано правовими актами», що, у свою чергу, вимагає суворого дотримання оперуповноваженими принципу законності.

Отже, для здійснення службової діяльності оперативними працівниками ОВС, направленої на протидію злочинам у сфері суспільної моралі, розроблена спеціальна законодавча та нормативно-правова база. Загальновідомо, що першоджерелом правових основ службової діяльності є Конституція України [1]. У Конституції закріплено основні правові норми функціонування держави та її органів, визначено права, свободи й обов'язки людини і громадянина, створено цілісну систему прокуратури, правосуддя, правоохоронних органів України. Конституція України є юридичною базою для розробки законодавчих і нормативних документів, визначає майже всі принципи службової діяльності, гарантує верховенство права в державі та можливість звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Зокрема сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняється державою (ст. 51), а будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом (ст. 52) [1]. Серед сучасних науковців дослідженням конституційно-правових засад захисту суспільної моралі займалися Припхан І. І., Кафарський В. П. Їхні розробки стали теоретичною основою для даного дослідження. Ми погоджуємося з їхнім висновком, що Закон України «Про захист суспільної моралі», як перша спроба побудови механізму правового захисту суспільної моралі, потребує значних змін та допрацювань, що неможливо без системних теоретичних досліджень та комплексного аналізу правовідносин, зокрема проблем використання досвіду попереднього та сучасного етапів розвитку національної правової системи [4]. Окрім того в працях Репецького С. П. досліджувалась суспільна мораль як об'єкт кримінально-правової охорони [5].

Отже, на підставі конституційних засад Верховною Радою України прийнята низка законодавчих актів, які детально регламентують діяльність органів державної влади, правоохоронних органів у сфері захисту суспільної моралі. Так правові засади захисту суспільної моралі від розповсюдження продукції та інформації, яка негативно впливає на суспільну мораль, встановлює Закон України «Про захист суспільної моралі» від 20 листопада 2003 року [6]. У відповідності до даного закону визначені основні напрями державного регулювання обігу інформаційної продукції, що негативно впливає на суспільну мораль, а саме:

- формування єдиної комплексної системи забезпечення захисту моральних засад і утвердження здорового способу життя у сфері інформаційної діяльності, освіти та культури;

- недопущення пропаганди в електронних та інших засобах масової інформації культури насильства, жорстокості, поширення порнографії;

- впровадження експертної оцінки відео-, аудіо-, друкованої інформації та інформації на електронних носіях, розроблення механізмів і методик віднесення її до такої, що завдає шкоди суспільній моралі;

– підтримка національної культури, мистецтва, кінематографії, книговидавництва, поліпшення системи пропаганди кращих зразків світової літератури, культури та мистецтва;

– заборона демонстрації неліцензійної аудіо-, відеопродукції на всіх національних телерадіокомпаніях;

– встановлення контролю за обігом продукції, що становить загрозу суспільній моралі;

– приєднання до міжнародних договорів з питань захисту суспільної моралі.

Окрім того, даним Законом створена Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі. Національна комісія є постійно діючим позавідомчим державним експертним і контролюючим органом, який діє відповідно до Закону України «Про захист суспільної моралі» та Положення про Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1550 від 17 листопада 2004 року [7].

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про захист суспільної моралі» Національна комісія здійснює аналіз телепродукції, в тому числі реклами; радіопродукції; інформації в мережі Інтернет; мобільного контенту; продукції друкованих засобів масової інформації; видавничої продукції; реклами (у тому числі – зовнішня реклама в друкованих засобах масової інформації); кіно- та відеопродукції, що демонструється в кінотеатрах; кіно- та відеопродукції на електронних носіях; аудіопродукції на електронних носіях; видовищних заходів; комп'ютерних та відеогор [6].

Відповідно до вимог ст. 10 Закону України «Про захист суспільної моралі» експертиза продукції сексуального чи еротичного характеру повинна проводитися щодо кожного виду такої продукції чи видовищного заходу за ініціативою фізичних та юридичних осіб і передувати етапу введення такої продукції в обіг. Згідно зі ст. 12 цього Закону проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру фізичними та юридичними особами дозволяється лише за наявності позитивного висновку Національної комісії і в спеціально відведених місцях при дотриманні необхідних санітарних та гігієнічних норм, передбачених чинним законодавством [6]. Але, як зазначається Національною комісією, аналіз наданих матеріалів свідчить про формальне ставлення як фізичних, юридичних осіб, так і органів державної влади та місцевого самоврядування до змісту, умов та можливих наслідків безконтрольної демонстрації подібних заходів [8, с. 20].

Окрім того, за результатами роботи представників Національної комісії із суб'єктами господарювання, які організують та проводять видовищні заходи сексуального чи еротичного характеру, виявлено, що переважна частина закладів, де проводяться такі заходи, користуються послугами гастролерів (творчі колективи, окремі виконавці), однак Законом України «Про гастрольні заходи в Україні» не врегульовані питання здійснення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру гастрольними колективами та окремими виконавцями [8, с. 22].

Також зазначаємо, що сьогодні не діє чіткий механізм ліцензування діяльності з обігу продукції сексуального чи еротичного характеру, в тому числі держава не може належним чином регулювати і контролювати обіг друкованої продукції, що негативно впливає на суспільну мораль. Наявні правові прогалини між Законом України «Про захист суспільної моралі» та Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» щодо єдиного тлумачення питань, пов'язаних із ліцензуванням і реєстрацією спеціалізованих засобів масової інформації сексуального чи еротичного характеру. Окрім того, обіг та розповсюдження зарубіжних друкованих та електронних видань потребує правового удосконалення в частині врахування вимог чинного законодавства у сфері

захисту суспільної моралі. Також, на нашу думку, у Законі України «Про захист суспільної моралі» чітко не визначено поняття «продукція порнографічного характеру», яка створена за участю дитини або з використанням її образу з метою розповсюдження за допомогою інформаційних та комп'ютерних систем, не врегульовано пропонування або надання доступу до дитячої порнографії за допомогою інформаційно-комунікаційних систем, купівля, обмін та зберігання дитячої порнографії за допомогою комп'ютерних систем для себе чи іншої особи тощо. Саме тому необхідне законодавче врегулювання положень вищезазначених законодавчих актів.

В Україні діє низка законів, які регламентують обіг інформаційної продукції, а саме: «Про телекомунікації», «Про кінематографію», «Про рекламу», «Про заборону грального бізнесу в Україні», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм», «Про авторське право і суміжні права» тощо. Зазначимо, що низкою правових актів регламентовано захист авторського та суміжного права, проте при виявленні злочинів у сфері суспільної моралі виникає необхідність документувати факти виробництва, збуту, використання контрафактної продукції.

Такі Закони України, як «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 року та «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21 лютого 2006 року регламентують правові відносини щодо поводження з тваринами та захищають їх від негуманного та жорстокого поводження.

Окрім того, Законами України: «Про інформацію» від 02 жовтня 1992 року, «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 року, «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» від 23 вересня 1997 року, «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 року визначені основи державної інформаційної політики та механізми її реалізації. Так, слід визнати, що в ці законодавчі акти, після їх прийняття, були внесені зміни і доповнення у відповідності до вимог часу.

Указами Президента України, Постановами Кабінету Міністрів України регламентувалися питання, пов'язані з організацією діяльності державних та правоохоронних органів щодо захисту суспільної моралі. Так Указами Президента України від 15 березня 2002 року № 258 «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя» [9] та від 04 лютого 2003 року № 74 «Про серйозні недоліки у здійсненні заходів щодо захисту моральності та утвердження здорового способу життя в суспільстві» [10] визначалась необхідність негайно запровадити контроль за недопущенням пропаганди в електронних, інших засобах масової інформації та під час проведення видовищно-масових акцій насильства, жорстокості та бездуховності, розповсюдження порнографії та іншої інформації, що підриває суспільну мораль. Зокрема Указом Президента України від 15 березня 2002 року № 258 було визначено, що захист моральності, утвердження в суспільстві загальнолюдських гуманістичних цінностей, здорового способу життя, докорінне вдосконалення системи духовного, морально-етичного, патріотичного, правового, естетичного та екологічного виховання, перш за все молоді та дітей, забезпечення реалізації відповідних конституційних прав і свобод людини і громадянина, захист прав та інтересів дитини, підвищення суспільного значення сім'ї, утвердження шанобливого ставлення до жінки, постійна турбота про підростаюче покоління, його виховання, широкое залучення до цієї загальнонародної справи творчих спілок, органів місцевого самоврядування, всієї громадськості є на сучасному етапі одним із пріоритетних напрямів діяльності Кабінету Міністрів України, всіх органів виконавчої влади, інших державних органів, навчальних закладів, засобів масової інформації та правоохоронних органів [9].

Указом Президента України від 28 березня 2008 року № 276/2008 «Про додаткові заходи щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, громадського порядку та посилення боротьби зі злочинністю» визначена необхідність вжиття додаткових заходів, спрямованих на забезпечення протидії злочинності та посилення боротьби з нею [11], в тому числі з проблем попередження насильства в сім'ї, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, втягненню неповнолітніх і молоді у злочинну діяльність. На нашу думку, проведення таких заходів повинно сприяти профілактиці наркоманії та алкоголізму, пропагуванню здорового способу життя, вжиттю превентивних заходів, спрямованих на формування негативного ставлення молоді і дітей до вживання наркотиків та алкоголю, втягнення їх до злочинної чи іншої антигромадської діяльності.

Так Концепцією Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація» на 2009-2013 роки, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 травня 2008 року № 731-р [12], з метою розв'язання проблем, пов'язаних із станом здоров'я і способом життя дітей і молоді протягом 2009-2013 років передбачалося здійснити комплекс заходів, спрямованих на впорядкування обліку ігор, дозволення для продажу та використання в комп'ютерних клубах для дітей. На нашу думку, на даний час є нагальна потреба напрацювати аналогічну цільову програму на наступні роки, оскільки сьогодні Інтернет – це надзвичайні можливості: швидко отримувати цікаву інформацію, знаходити старих друзів та заводити нові знайомства, спілкуватися та вести обмін фото/відео матеріалами, здійснювати купівлю або продаж різноманітних товарів та багато іншого. Окрім того, є необхідним і законодавче врегулювання сфери обігу мобільного контенту та комп'ютерних ігор. На нашу думку, на сучасному етапі необхідно суворо регламентувати критерії відбору і маркування комп'ютерних ігор в залежності від вікової аудиторії осіб, на яку вони розраховані, класифікувати комп'ютерні ігри в залежності від віку осіб, починаючи з якого було б максимально безпечним для дитячої психіки гра в такі ігри, а також головним є визначення дозвільних критеріїв для реалізації комп'ютерних ігор з елементами насильства, жорстокості та еротичності. Саме законодавче врегулювання даного питання надасть оперативним працівникам ОВС необхідний інструментарій для проведення заходів, направлених на своєчасне запобігання порушень суспільної моралі.

Верховною Радою України були прийняті спеціальні законодавчі акти, які становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів. Так, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає проведення оперативно-розшукових заходів стосовно виявлених осіб, які готують або вчиняють злочини [13]. Даним законом визначено право здійснювати гласні та негласні оперативно-розшукові заходи, вести профілактичний, криміналістичний та оперативний облік правопорушників, застосовувати технічні засоби отримання інформації в боротьбі зі злочинністю. Необхідно вказати, що до правових засад діяльності відносяться: Закон України «Про міліцію», Закон України «Про органи і служби в справах дітей та спеціальні установи для дітей», Закон України «Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю», «Про засади запобігання і протидії корупції», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про протидію торгівлі людьми», Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України). Крім того, правову основу діяльності складають відомчі нормативні акти МВС України:

Важливими правовими джерелами службової діяльності є норми кримінального процесуального законодавства. Це впливає із загальних завдань кримінального су-

дочинства, якими є: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [14].

Зокрема, норми КПК України містять прямі вказівки на необхідність здійснення відповідних гласних і негласних слідчих (розшукових) дій. Але, оскільки для злочинів у сфері суспільної моралі характерна латентність, то закріплення в ст. 41 КПК України [14] заборони співробітникам оперативних підрозділів здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора, на нашу думку, заважає ефективній і своєчасній протидії даним видам злочинів. Вважаємо, що є необхідність внести відповідні доповнення до КПК України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» з метою використання принципу наступальності в діяльності оперативних підрозділів. Окрім того, виникає сумнів щодо ефективної якості процесуалізації деяких оперативно-розшукових заходів у негласні слідчі (розшукові) дії. Ми розуміємо, що ці твердження є спірними і своєю чергою потребують ґрунтовного теоретичного дослідження на підставі напрацьованої практики слідчими та оперативними підрозділами у протидії злочинності. Але це виходить за предмет даного дослідження і не відповідає його меті. Тому запрошуємо науковців та практиків до дискусії з даного приводу.

Кримінальним кодексом України (далі – КК України) передбачена відповідальність за вчинення злочинів, а саме:

- стаття 297. – Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого;
- стаття 298. – Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини;
- стаття 298(1). – Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду;
- стаття 299. – Жорстоке поводження з тваринами;
- стаття 300. – Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію;
- стаття 301. – Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів;
- стаття 302. – Створення або утримання місць розпусти і звідництво;
- стаття 303. – Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією;
- стаття 304. – Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність [15].

Аналізуючи дані статті КК України, зазначаємо, що ці злочини посягають на основні моральні принципи і цінності у сфері духовного і культурного життя суспільства (статті 297, 298, 298¹, 299 і 300), на відносини в сфері сексуальних стосунків (статті 301, 302 і 303) та ті, що посягають на суспільні відносини, які забезпечують принцип вільного розвитку особистості та умови нормального розвитку і виховання неповнолітніх (ст. 304).

Проводячи дослідження правових засад діяльності оперативних підрозділів ОВС з протидії злочинам у сфері суспільної моралі, необхідно зупинитися на міжнародному досвіді. Аналізу міжнародного досвіду приділяли увагу Іванов В. Ф. [16], Зозуля Є. В. [17]. Так, у

своєму дослідженні «Суспільна мораль в інформаційній сфері, як захищається вона» В. Ф. Іванов зазначає, що загальноєвропейські інституції стоять на варті моральності суспільства, але тільки у випадках, коли преса загрожує моралі окремих груп суспільства, передовсім молоді [16, с. 43]. Окрім того, науковцем було проведено загальний аналіз питання захисту суспільної моралі в розвинутих демократичних країнах таких як: США, Великобританія, Австралія, Канада, Німеччина, Австрія, Франція, Іспанія, Нідерланди, Норвегія, Ірландія та Польща. Окремо були визначені підходи до даної проблеми у пострадянських країнах – Росії, Білорусії, Азербайджані, Казахстані тощо. Автор, проводячи порівняння з Україною, зазначає: «На жаль, наші закони «гарні» й «вагомі» лише на папері. В суспільстві маємо нездорову ситуацію» [16, с. 64].

Є. В. Зозуля підходив до аналізу даної проблеми з точки зору історико-правової науки, та в одному аспекті з таким злочиним як торгівля людьми [17]. Як зазначає Є. В. Зозуля, головними причинами поширення цих злочинів стали недосконале правове поле, соціальна та економічна нестабільність, відсутність нормативно-правової бази, механізмів, методики й досвіду протидії цьому виду злочинів. Окрім того, важливим чинником налагодження міжнародного співробітництва є підписання Україною в грудні 2000 року в м. Палермо (Італія) Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та Протоколу про запобігання торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми й припинення її, покарання за неї [18]. Також ним зазначено, що на підставі міжнародних документів в Україні у 2006 році були впроваджені зміни в КК України. Так Верховна Рада України Законом «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією» ст. 149 (торгівля людьми) та ст. 303 (Сутенерство або втягнення у проституцію) виклала у новій редакції. Слід зазначити, що виклад цих статей у новій редакції, на нашу думку, відповідає міжнародним стандартам дотримання прав людини. Заслугує на увагу дослідження В. В. Кузнецова [19], в якому автором приділено увагу аналізу теорії та практики застосування й ефективності норм про відповідальність за злочини проти громадського порядку та моральності, розроблені пропозиції щодо їх удосконалення, розглянуто історичний аспект розвитку відповідальності за вказані злочини. Також ним здійснено порівняльно-правове дослідження відповідальності за ці злочини у зарубіжному та вітчизняному кримінальному законодавстві.

Крім вище наведеного необхідно зупинитися на нормативно-правових актах МВС України, які регламентують діяльність оперативних підрозділів ОВС. Перш за все необхідно зазначити, що наказом МВС України № 319 від 23 травня 2000 року були створені підрозділи по боротьбі зі злочинністю у справах торгівлі людьми та у сфе-

рі громадської моральності. За останні десятиріччя дані підрозділи неодноразово реформувалися, приєднувалися до підрозділів боротьби з кіберзлочинністю і, нарешті, у листопаді 2013 року, після внесення змін до штатів підрозділів кримінальної міліції даний підрозділ відновив свій самостійний статус у складі підрозділів кримінальної міліції як департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми (ДБЗПТЛ) [20].

Тому до основних завдань ДБЗПТЛ належить:

1. Участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у боротьбі з адміністративними та кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з торгівлею людьми, незаконною легалізацією іноземців та у сфері суспільної моралі.

2. Своєчасне припинення адміністративних та кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, незаконною легалізацією іноземців та у сфері суспільної моралі.

3. Аналіз, прогнозування криміногенних процесів у сфері протидії торгівлі людьми та суспільної моралі, незаконної легалізації іноземців та своєчасне інформування про них керівництва МВС України та інших органів виконавчої влади.

4. Виявлення причин і умов, які сприяють учиненню правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, незаконною легалізацією іноземців та у сфері суспільної моралі, вжиття заходів щодо їх усунення [21].

У своїй повсякденній діяльності, направленої на запобігання та виявлення злочинів у сфері суспільної моралі, підрозділи ДБЗПТЛ безпосередньо взаємодіють з підрозділами: кримінальної міліції у справах дітей, кримінальним розшуком, державною службою боротьби з економічною злочинністю, боротьби з кіберзлочинністю, боротьби з організованою злочинністю. Своєю чергою під час розслідування та розгляду кримінальних проваджень взаємодіють зі слідчими підрозділами, органами прокуратури та судом. Така взаємодія знайшла свою регламентацію у нормах КПК України, Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», відомчих актах тощо. Відкритий характер даного дослідження не дозволяє нам провести аналіз проблемних питань з правової регламентації тактики та організації негласної оперативно-розшукової діяльності, направленої на виявлення та притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які замислюють або вчинюють злочини у сфері суспільної моралі.

Отже, нами було проведено теоретичний аналіз правових засад діяльності оперативних підрозділів ОВС з протидії злочинам у сфері суспільної моралі, були визначені проблемні питання та запропоновані шляхи їх вирішення. На нашу думку, вирішення даних проблем сприятиме підвищенню ефективності діяльності оперативних підрозділів ОВС, направленої на протидію злочинам у сфері суспільної моралі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коментар до Конституції України (науково-популярне видання). – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. – 378 с.
2. Долженков О. Ф. Оперативно-розшукова діяльність як правоохоронна функція кримінальної міліції: монографія / О. Ф. Долженков, А. Ф. Думко, І. П. Козаченко. – О.: Одеський інститут внутрішніх справ, 2000. – 134 с.
3. Шинкаренко І. Р. История, современное состояние и перспективы усовершенствования правового регулирования оперативно-розыскной деятельности в Украине: [научный доклад] / И. Р. Шинкаренко // Оперативно-розыскная деятельность полиции и неотложные правоприменительные меры: Взгляды по обе стороны Атлантики: материалы научно-практической конференции Иллинойского университета (Иллинойс, 11-12 марта 2005 год). – Днепрпетровск: Юридическая академия МВД Украины, 2005. – 44 с.
4. Припхан І. І. Конституційно-правові засади захисту суспільної моралі: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец.: 12.00.02 «конституційне право; муніципальне право» / Ірина Ігорівна Припхан. – Київ: Б.в., 2011. – 22 с.
5. Репецький С. П. Суспільна моральність як об'єкт кримінально-правової охорони: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Сергій Петрович Репецький. – Київ: Б.в., 2010. – 20 с.
6. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листопада 2003 року № 1296-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 192.
7. Про затвердження Положення про Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 року № 1550 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 46. – Ст. 3036.

8. Вісник Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі. – 2013. – Бюлетень № 1–3. – 78 с.
9. Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя : Указ Президента України від 15 березня 2002 року № 258 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 12. – Ст. 555.
10. Про серйозні недоліки у здійсненні заходів щодо захисту моральності та утвердження здорового способу життя в суспільстві : Указ Президента України від 04 лютого 2003 року № 74 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-info.biz/legal/basege/ua-smexfr.htm>
11. Про додаткові заходи щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, громадського порядку та посилення боротьби зі злочинністю : Указ Президента України від 28 березня 2008 року № 276 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uzakon.com/documents/date_bb/pg_gsnjxw.htm
12. Про затвердження Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація» на 2009-2013 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 травня 2008 року № 731-р // Офіційний вісник України. – 2008. – № 37. – Ст. 1241.
13. Про оперативну-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
14. Кримінальний процесуальний кодекс : Закон України від 19 листопада 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10, № 11–12, № 1. – Ст. 88.
15. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року. – К. : Атіка, 2006. – 222 с.
16. Іванов В. Суспільна мораль в інформаційній сфері, як вона захищається [Текст] / В. Іванов // Віче. – 2001. – № 10. – С. 40–65.
17. Зозуля Є. Міжнародне співробітництво МВС України в боротьбі з незаконною торгівлею людьми, злочинами проти суспільної моралі : (190-2000-ні роки) / Є. Зозуля // Схід. – 2011. – № 2. – С. 84–88.
18. Про ратифікацію Конвенції Організації Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколи про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря): Закон України від 04 лютого 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 19. – Ст. 263.
19. Кузнецов В. В. Злочини проти громадського порядку та моральності : практ. посібник / В. В. Кузнецов. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2007. – 160 с.
20. Про створення підрозділів по боротьбі зі злочинністю у справах торгівлі людьми та у сфері громадської моральності : Наказ МВС України від 23 травня 2000 року № 319 (втратив чинність).
21. Завдання та функції ДБЗПТЛ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/956734>

УДК 343.8 (477)

ПРАВО ЗАСУДЖЕНОГО НА ОСОБИСТУ БЕЗПЕКУ

**Романов М.В.,
к.ю.н., доцент**

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розглянуто право засудженого на особисту безпеку як одного з проявів фундаментального права особи на особисту безпеку та недоторканість. Проаналізовано нормативні акти, які регулюють забезпечення особистої безпеки засудженого, висвітлені основні засоби її забезпечення. Виявлені проблемні моменти цього інституту та надані рекомендації щодо вдосконалення права засудженого на особисту безпеку та його забезпечення в кримінально-виконавчих установах.

Ключові слова: особиста безпека засудженого, заходи забезпечення безпеки засудженого, безпечне місце, прояви агресії з боку інших засуджених, усунення небезпеки для засудженого.

Romanov M.V. / ПРАВО ОСУДЖЕННОГО НА ЛИЧНУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ / Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина

В статье рассмотрено право осужденного на личную безопасность как одного из проявлений фундаментального права лица на личную безопасность и неприкосновенность. Проанализированы нормативные акты, регулирующие обеспечение личной безопасности осужденного, выявлены основные средства ее обеспечения. Установлены проблемные моменты этого института и даны рекомендации о путях усовершенствования права осужденного на личную безопасность и его обеспечения в уголовно-исполнительных учреждениях.

Ключевые слова: личная безопасность осужденного, средства обеспечения безопасности осужденного, безопасное место, проявления агрессии со стороны других осужденных, устранение опасности для осужденного.

Romanov M.V. / CONVICT'S RIGHT TO PERSONAL SECURITY / National University of Law named after Yaroslav the Wise, Ukraine

The article is considered the right of a convicted person to personal safety, as one of the manifestations of the fundamental rights of a person to personal safety and security. The author considers the essence of this law and concludes that it is a complex multi-vector right to ensure and guarantee the observance of the other rights. This paper analyzes the regulations governing personal security, identified the main tools for achieving this. Regulation of the right to personal security actually involves two areas: personal security convicts who are involved in criminal proceedings and personal security convicts who are not involved in criminal proceedings. The main difference is in the procedures to initiate and implement measures to ensure the personal safety of prisoners.

The article defines the concept of the personal safety of the convicted, which means the position of the convicted person (a set of rights, responsibilities and opportunities to use protection mechanisms), as the subject of criminal-executive relations while serving their sentence, which creates the conditions of his life, which have no signs of aggression, unpredictability, willfulness and threats from the staff body or institution of enforcement, other convicts or third parties and has an effective mechanism to ensure and protect the rights of the convicted.

In this paper the problem points are set to ensure the personal safety of prisoners and provides recommendations on how to improve this law and its provision in penal institutions.

Key words: personal safety convict, convict security tools, safety, aggression by other prisoners, elimination of danger to convict.